

Sygn. akt I ACa 685/14

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 listopada 2014 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA Beata Kozłowska

Sędzia SA Zbigniew Cendrowski (spr.)

Sędzia SO del. Marta Szerel

Protokolant – st. sekr. sąd. Ewelina Borowska

po rozpoznaniu w dniu 20 listopada 2014 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa P. W. (1) i M. W.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...) i (...) W.

o zapłatę

na skutek apelacji powodów

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 7 października 2013 r., sygn. akt II C 1018/06

1. oddala apelację;

2. zasądza od każdego z powodów na rzecz Skarbu Państwa – Wojewody (...) kwoty po 2 700 (dwa tysiące siedemset) złotych tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego;

3. zasądza na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Okręgowego w Warszawie tytułem części nieuiszczonych kosztów sądowych – opłaty od apelacji – od M. W. 20 000 (dwadzieścia tysięcy) złotych, a od P. W. (1) 12 000 (dwanaście tysięcy) złotych.

UZASADNIENIE

Powodowie P. W. (1) i M. W. ostatecznie wnieśli o zasądzenie od pozwanych na rzecz każdego z powodów odszkodowania w kwocie po 1.261.558 zł na rzecz każdego z nich. Wnieśli również o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego.

Pełnomocnik pozwanego Skarbu Państwa, reprezentowanego przez Wojewodę (...), wnosił o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powodów zwrotu kosztów zastępstwa procesowego. Podnosił on zarzut, że szkoda, jaką ponieśli powodowie została już zrekompensowana.

Pełnomocnik pozwanego (...) W. wniósł o oddalenie powództwa i o zasądzenie od powodów zwrotu kosztów zastępstwa procesowego oraz podnosił zarzut braku legitymacji biernej po stronie pozwanego Miasta.

Wyrokiem z dnia 7 października 2013 r. Sąd Okręgowy:

1. oddalił powództwo P. W. (1);
2. oddalił powództwo M. W.;
3. nie uiszczone koszty sądowe przejął na rachunek Skarbu Państwa;
4. nie zasądził od powodów P. W. (1) i M. W. na rzecz pozwanych Skarbu Państwa Wojewody (...) i (...) W. zwrotu poniesionych kosztów postępowania.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny.

Poprzedniczki prawne powodów M. D. i J. W. (1) były współwłaścicielkami nieruchomości w W., przy ul. (...). Spadek po J. W. (1), zmarłej 26 lutego 1978 r., na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 20 kwietnia 1978 r., sygn. V Ns 498/78, nabył mąż C. W. w całości. Z kolei spadek po nim zgodnie z postanowienia Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 27 marca 1991 r., sygn. IV Ns 268/91, nabyli powodowie P. W. (1) i P. W. (2) po 1/2 części spadku każdy z nich.

Natomiast spadek po drugiej współwłaścicielce nieruchomości w W., przy ul. (...), nabyli na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego dla m. st. Warszawy z dnia 2 października 1980 r., sygn. V Ns 1837/80 powodowie P. W. (1) i P. W. (2) po 1/2 części spadku każdy z nich.

Nieruchomość w W., przy ul. (...), została przejęta na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) (...)y (Dz.U. Nr 50, poz.279) najpierw przez Miasto, a następnie przez Skarb Państwa.

Decyzją Prezydium Rady Narodowej (...) W. z dnia 1 czerwca 1953 r. odmówiono przyznania M. D. i J. W. (1) własności czasowej (użytkowania wieczystego) nieruchomości w W., przy ul. (...).

Minister Infrastruktury decyzją z dnia 27 lutego 2004 r. stwierdził, że decyzja Prezydium Rady Narodowej (...) W. z dnia 1 czerwca 1953 r. - w części dotyczącej działki nr (...) - została wydana z naruszeniem prawa.

Poprzednie współwłaścicielki nieruchomości w W., przy ul. (...), M. D. i J. W. (2) na podstawie decyzji i dnia 16 czerwca 1978 r. uzyskały odszkodowanie za wywłaszczenie nieruchomości w W., przy ul. (...) na podstawie ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości. Każda z nich dostała w tym trybie odszkodowanie w kwocie po 20.538 zł.

Użytkowanie wieczyste nieruchomości w W., przy ul. (...), zostało wycenione przez inż. W. S. na 2.534.500 zł. Natomiast inż. M. S. ustalił jego wartość w operacie szacunkowym z września 2007 r. na 4.008.000 zł, z lipca 2008 r. na 4.289.060 zł, z czerwca 2009 r. na 4.784.000 zł, a z maja 2010 r. na 4.161.800 zł.

Biegły inż. A. Z. ustalił wartość użytkowania wieczystego tej nieruchomości w styczniu 2011 r. na 4.193.251 zł, a w maju 2011 r. na 3.906.747 zł.

Komisja Arbitrażowa przy (...) Federacji (...) oceniła opinie biegłego inż. A. Z. za wadliwe i opatrzone błędami.

Biegła inż. I. H. ustaliła wartość użytkowania wieczystego tej nieruchomości w styczniu 2013 r. na 2.524.109 zł, a w marcu 2013 r. na 2.528.513 zł.

Sąd Okręgowy wskazał, że w niniejszej sprawie doszło do deliktu. Zapadła wadliwa decyzja Prezydium Rady Narodowej (...) W. z dnia 1 czerwca 1953 r. o odmowie przyznania M. D. i J. W. (1) własności czasowej (użytkowania

wieczystego) nieruchomości w W., przy ul.(...). Decyzja ta decyzją nadzorczą Ministra Infrastruktury z dnia 27 lutego 2004 r. została uznana za wydaną niezgodnie z prawem - co do działki nr (...).

W ocenie Sądu zachodzą zatem przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej z przepisu art.160 k.p.a.

Pomimo powyższego w ocenie Sądu Okręgowego powództwo podlegało oddaleniu.

Powołując się na przepis art. 53 ust. 2 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, Sąd wskazał, że przepisy niniejszej ustawy dotyczące odszkodowania za wywłaszczone nieruchomości stosuje się odpowiednio do odszkodowania za gospodarstwa rolne, sadownicze i warzywnicze na gruntach, które na podstawie dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...). (...) przeszły na własność państwa, jeżeli ich poprzedni właściciele lub następcy prawni tych osób, prowadzący te gospodarstwa, pozbawieni zostaną użytkowania tych gruntów po wejściu w życie niniejszej ustawy.

Sąd zaznaczył, że powyższy przepis reguluje w sposób szczególny odszkodowanie w przypadku utraty nieruchomości (...), objętej dekretem (...), jeżeli nieruchomość ma charakter gospodarstwa rolnego, ogrodniczego lub sadowniczego, jeżeli jej właściciele lub ich następcy prawni, prowadzący te gospodarstwa, zostali pozbawieni ich użytkowania po wejściu w życie niniejszej ustawy. Przy spełnieniu tych przesłanek odszkodowanie za te nieruchomości jest równoważne odszkodowaniu za wywłaszczenie na podstawie tej ustawy.

Sąd Okręgowy zauważył, że Pełnomocnik powodów P. W. (1) i M. W. przyznał w piśmie z dnia 1 września 2006 r., że działka nr (...) spełnia wszystkie te warunki. Podlegała ona działaniu dekretu (...), miała charakter działki rolnej, a współwłaścicielki, prowadzące to gospodarstwo, zostały pozbawione jego użytkowania po wejściu w życie ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości.

Sąd Okręgowy wskazał, że współwłaścicielki nieruchomości w W., przy ul. (...), które są poprzedniczkami prawnymi powodów, M. D. i J. W. (2) na podstawie decyzji z dnia 16 czerwca 1978 r. Uzyskały odszkodowanie za wywłaszczenie nieruchomości w W., przy ul. (...) na podstawie ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości. Każda z nich dostała w tym trybie odszkodowanie w kwocie po 20.538 zł. Odszkodowanie to wyczerpuje odszkodowanie za wydanie wadliwej decyzji, pozbawiającej je użytkowania wieczystego tej nieruchomości, skorygowanej decyzją nadzorczą.

Dlatego też Sąd Okręgowy powództwo oddalił, wskazując, że powodowie nie mogą ubiegać się o odszkodowanie - za utratę tej nieruchomości - przekraczające tę kwotę, gdyż należna im kwota odszkodowania została już wypłacona ich poprzedniczkom prawnym.

Ponadto Sąd Okręgowy zauważył, że (...). W. nie ma legitymacji bierniej w tej sprawie, podnosząc, że w procesie o naprawienie szkody wynikłej z wydania przed 27 maja 1990 r. ostatecznej decyzji administracyjnej biernie legitymowany jest Skarb P., a nie gmina, także wtedy, gdy stwierdzenie jej nieważności lub stwierdzenie, że została wydana z naruszeniem prawa nastąpiło po 26 maja 1990 r.

O kosztach postępowania Sąd orzekł zgodnie z art.102 k.p.c.

Wyrok Sądu Okręgowego został zaskarżony przez powodów w części, w punktach 1 i 2. Powodowie zarzucili temu orzeczeniu naruszenie art. 53 ust. 1 oraz ust. 4 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. O zasadach i trybie wywłaszczenia nieruchomości w zw. z art. 9 dekretu z dnia 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze (...) (...), art. 160 § 2 k.p.a. w zw. z art. 361 § 1 k.c., art. 160 § 2 k.p.a. w zw. z art. 363 § 1 k.c. oraz art. 386 § 4 k.p.c. Powodowie wnieśli o zmianę wyroku Sądu I instancji w punkcie pierwszym poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa – Wojewody (...), na rzecz P. W. (1) kwoty 1.261.558 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia złożenia pozwu w sprawie do dnia zapłaty oraz o zmianę wyroku Sądu I instancji w punkcie drugim poprzez zasądzenie od Skarbu Państwa – Wojewody (...), na rzecz M. W. kwoty 1.261.558 zł wraz z ustawowymi odsetkami liczonymi od dnia złożenia pozwu w sprawie do dnia zapłaty oraz zasądzenie kosztów postępowania za obie instancje. Ewentualnie powodowie

wnieśli o uchylenie zaskarżonego postanowienia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania, z pozostawieniem temu Sądowi rozstrzygnięcia o kosztach postępowania.

W odpowiedzi na apelację (...). W. wniosło o oddalenie apelacji i zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny ustalił i zważył, co następuje:

Apelacja jest nieuzasadniona.

Na wstępie należy wskazać, że apelacja nie zawiera zarzutów odnoszących się do oceny dowodów jak też do ustaleń faktycznych poczynionych przez Sąd Okręgowy.

Sąd Apelacyjny, dokonując oceny dowodów zebranych w sprawie podziela tak ocenę Sądu Okręgowego w tym zakresie jak i dokonane na tej podstawie ustalenia faktyczne, przyjmując je za własne.

Ma to istotne znaczenie, jako że zarzuty naruszenia prawa materialnego mogą być oceniane na podstawie ustaleń faktycznych, faktów, stanowiących podstawę oceny prawnej.

Skarżący przedstawiając kolejne zarzuty dotyczące wskazywanych przepisów prawa materialnego, pomijają całkowicie fakty zaistniałe w sprawie.

Sąd Apelacyjny odnie się zbiorczo do zarzutów naruszenia prawa materialnego, jako że wszystkie one dotyczą w istocie zasadniczych dla rozstrzygnięcia problemów związku przyczynowego i szkody. Są to problemy związane zasadniczo z faktami, a więc ustaleniami faktycznymi.

W sprawie niniejszej poza sporem jest, że 1 czerwca 1953 r. (k. 11) zapadła decyzja (...)(...) W. odmawiająca przyznania M. D. i J. W. (1) prawa własności czasowej do nieruchomości (...), w tym i do działki oznaczonej obecnie numerem 19 o powierzchni 2202 m².

Decyzją z 27 lutego 2004 r. Minister Infrastruktury stwierdził, że powyższe orzeczenie dotyczące działki nr (...) zostało wydane z naruszeniem prawa (k. 12-14).

Decyzją z 14 września 2004 r. odmówiono powodom odszkodowania (k. 21-22 akt).

Jednocześnie 16 czerwca 1978 r. została wydana decyzja na podstawie art. 7, 8, 12, 13, 53 i 55 ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości, ustalająca odszkodowanie za „przedmiotową część nieruchomości” na rzecz M. D. i J. W. (1).

W decyzji tej wskazuje się, że wysokość odszkodowania za grunt ustalono w oparciu o przepisy ustawy wywłaszczeniowej i zarządzenie Naczelnika Dzielnicy (...) w sprawie wysokości stawek odszkodowania za wywłaszczone grunty na terenie D. (...).

Sąd powszechny związany jest treścią decyzji administracyjnej ze wszystkimi tego konsekwencjami.

Nie może skutecznie kwestionować podstawy faktycznej leżącej u podstawy wydania takiej decyzji.

Pogląd skarżących, że odszkodowanie przyznane poprzednikom prawnym powodów dotyczy jedynie „pozbawienia możliwości rolniczego użytkowania”, jest sprzeczne z treścią tej decyzji, treścią wynikającą również z przepisów art. 1, 3, 4, 7, 8 ustawy z 12 marca 1958 r. o zasadach i trybie wywłaszczania nieruchomości.

Z treści tych przepisów i treści cytowanej decyzji administracyjnej jednoznacznie wynika, że dotyczą one wywłaszczenia rozumianego jako całkowite lub częściowe odjęcie prawa własności lub innego prawa rzeczowego na nieruchomości (art. 4).

W toku postępowania pozwani powoływali się na fakt uzyskania całkowitego odszkodowania za wywłaszczoną nieruchomość.

(...)W. uczyniło to po raz pierwszy w piśmie procesowym z 18 kwietnia 2006 r. (k. 131-138), następnie powtórzyło taki zarzut w piśmie procesowym z 17 czerwca 2006 r. (k. 176-179). Uczyniło to również w piśmie procesowym z 16 sierpnia 2007 r. – k. 211-213 akt, wyraźnie twierdząc, że odszkodowanie dotyczyło odjęcia prawa własności (k. 213 akt).

Również pozwany Skarb Państwa przedstawiał takie zarzuty i twierdzenia w piśmie z 27 grudnia 2004 r. (k. 49-55 akt), a następnie w piśmie z 11 maja 2006 r. – k. 143-144, również przedstawiając swoje stanowisko, iż odszkodowanie dotyczyło odjęcia prawa własności.

Odszkodowanie należne stosownie do przepisów ustawy z 12 marca 1958 r. jest funkcjonalnie odmienne od odszkodowania należnego z tytułu wydania bezprawnej decyzji odmawiającej przyznania prawa własności czasowej (2 kwietnia 1953 r.) i nie można wykluczyć – w każdej konkretnej sytuacji w sprawie – że szkoda poniesiona wskutek wydania decyzji wywłaszczeniowej (na podstawie ustawy z 12 marca 1958 r.) jest inną szkodą, niż doznana wskutek tzw. decyzji odmownej (na podstawie dekretu z 26 października 1945 r. o własności i użytkowaniu gruntów na obszarze(...)(...)).

Jeśli jednak w sprawie niniejszej strona pozwana, odwołując się do przepisów ustawy z 12 marca 1958 r. i treści decyzji z 16 czerwca 1978 r. – przedstawiła twierdzenie, że wskutek wydania tej decyzji i uzyskaniu odszkodowania przez poprzedników prawnych powodów nastąpiło naprawienie szkody powstałej wskutek wydania decyzji z 1 czerwca 1953 r. na powódzie spoczywał obowiązek udowodnienia, że szkoda, której naprawienia dochodzą w niniejszym procesie nie została w całości naprawiona i w dalszym ciągu istnieje.

Powodowie, mimo takiego stanowisko obu pozwanych, ograniczyli się w toku postępowania do stwierdzenia, że odszkodowanie dotyczy „rolniczego użytkowania” – patrz pismo procesowe powodów z 4 września 2006 r. (k. 171-176 i z 6 listopada 2007 r. – k. 229-231).

Nie przedstawili żadnych, chociażby twierdzeń, jak też dowodów mogących twierdzenia te wykazać, że zakres odszkodowania jest inny, niż wynikający z treści cytowanych przepisów ustawy z 12 marca 1958 r., treści decyzji administracyjnej i twierdzeń pozwanych.

W takim stanie rzeczy zasadna jest ocena, że powodowie nie udowodnili w procesie przesłanki odpowiedzialności w postaci szkody.

W sprawie źródłem szkody jest decyzja z 1 czerwca 1953 r. Szkodą jest utrata możliwości nabycia prawa użytkowania wieczystego gruntu (udziału w użytkowaniu wieczystym poprzedników prawnych).

Jej wysokość jest zasadniczo równa wysokości wartości prawa użytkowania wieczystego. Odszkodowanie przyznane w 1978 r. dotyczyło takiej właśnie szkody co do wysokości, zaś powodowie w toku procesu nie udowodnili, by było inaczej.

Chybione są zatem zarzuty odnoszące się tak do przepisów ustawy wywłaszczeniowej jak i art. 361 i 363 k.c.

Należy wskazać, że ustalenie szkody podlegającej naprawieniu zgodnie z art. 361 § 2 k.c. i jej rozmiarów, następuje przy zastosowaniu metody dyferencyjnej.

Metoda ta opiera się na porównaniu rzeczywistego stanu dóbr poszkodowanego w chwili ustalania szkody – ze stanem hipotetycznym, czyli takim, jaki by zaistniał, gdyby nie miało miejsca zdarzenie szkodzące.

Pozwala uwzględnić nie tylko te zdarzenia, które zwiększają szkodę, ale i takie, które rozmiar ten zmniejszają.

Orzecznictwo sądowe odwołuje się do przepisów art. 158 § 1 k.c., nakazującego ustalenie odszkodowania z uwzględnieniem wszystkich zachodzących okoliczności (vide: postanowienie Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2010 r. – II CSK 544/09).

Odwoływanie się skarżących do konstrukcji *causae supervenientis* (przyczynowości wyprzedzającej) jest chybione, jako że w sprawie niniejszej nie zachodzi sytuacja, mająca często miejsce w innych tego typu sprawach, gdzie przedmiotem oceny i rozważań jest tzw. nieuchronność wywłaszczenia.

Taka sytuacja faktyczna w kontekście przyczynowości wyprzedzającej (przyczyny rezerwowej) była przedmiotem oceny m.in. w wyrokach Sądu Najwyższego z 15 kwietnia 2010 r. – II CSK 455/09, z 29 kwietnia 2010 r. – IV CSK 467/09 oraz wyroku w składzie siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z 22 stycznia 2013 r. – I CSK 404/11.

Rozważania tam przedstawione dotyczyły jednak takiej sytuacji, gdy nie została wydana decyzja wywłaszczeniowa – w trybie ustawy z 12 marca 1958 r.

Wydanie decyzji wywłaszczeniowej i przyznanie odszkodowania zmienia w sposób zasadniczy podstawę faktyczną rozważań.

Z argumentacji przedstawionej w wyroku Sądu Najwyższego z 29 kwietnia 2010 r. – IV CSK 467/09 wynika, że faktyczne zaistnienie, swoiste „spełnienie się” przyczyny rezerwowej, uzasadnia uwzględnienie tak jej zaistnienia, jak i wszelkich skutków, również w płaszczyźnie adekwatnego związku przyczynowego (art. 363 § 1 k.c.).

Wydanie decyzji administracyjnej o wywłaszczeniu i uzyskanie odszkodowania prowadzi bowiem do wykluczenia istnienia adekwatnego związku przyczynowego pomiędzy zdarzeniem szkodzącym a szkodą.

Zaistniały zatem wszelkie podstawy do merytorycznego rozstrzygnięcia przez Sąd Okręgowy, co czyni również nieuzasadnionym zarzut nierozpoznania istoty sprawy.

Z tych wszystkich względów orzeczono zgodnie z art. 385 k.p.c.

Sąd Apelacyjny cofnął w części zwolnienie powodów od kosztów sądowych opłaty od apelacji.

Każdemu z powodów przysługuje udział w 1/2 prawa użytkowania wieczystego do nieruchomości położonej, tak jak nieruchomość będąca przedmiotem postępowania – na (...)w pobliżu(...) – o łącznej powierzchni ponad 2500 m⁽⁽²⁾⁾, przy czym, jak wynika z opinii biegłych sądowych, wartość 1 m⁽⁽²⁾⁾ nieruchomości tam położonych znacząco przekracza 1000 (jeden tysiąc) złotych.

Bez względu zatem, czy i w jaki sposób powodowie nieruchomości tę wykorzystują – oznacza to, że są osobami stosunkowo zamożnymi.

Sąd Apelacyjny cofnął zwolnienie od kosztów jedynie częściowo, mając na uwadze, że na etapie postępowania apelacyjnego cofnięcie powodom takiego zwolnienie w całości (łącznie z etapem postępowania przed Sądem Okręgowym) oznaczałoby postawienie powodów w niekorzystnej sytuacji na dość późnym etapie postępowania sądowego.

Z tych względów orzeczono zgodnie z art. 110 ustawy z 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

O kosztach postępowania apelacyjnego orzeczono stosownie do art. 98 § 1 k.p.c. w zw. z § 6 ust. 7 i § 13 ust. 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności adwokacie (...).